

ADABIYOT DARSLARINI ZAMONAVIY INTERFAOL METODLAR
ASOSIDA TASHKILLASH YUZASIDAN METODIK TAVSIYA

Mirzarahmatova Nazoratxon Rasulovna

Farg'ona viloyati O'zbekiston tumani 4-umumiy o'rta ta'lim

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Zamonaviy ta'lim texnologiyasi, uning an'anaviy ta'limdan farqi, afzalliklari ko'pgina olimlarni qiziqtirib, ularning ilmiy tadqiqot mavzusiga aylangan. Ushbu maqolada interfaol usullar va ulardan dars jarayonida samarali foydalanish, o'quvchilarni darsga, bilim olishga bo'lgan qiziqishlarini oshirish, mustaqil fikrlash va xulosa chiqarishga o'rgatish borasida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar.

Adabiyot yashasa, millat yashaydi (Cho'lpon)

Bugungi kunda tezlik bilan o'zgarayotgan, jadallashib rivojlanayotgan dunyoda xalqimiz ertasiga ishonch bilan intilayotgan, to'g'ri tanlangan taraqqiyot yo'lidan og'ishmaslik uchun yosh avlodni yangicha tafakkur va yangicha yondashuvlar asosida tarbiyalash muhimligi barchaga ayon. Hozirda olib borilayotgan ta'lim sohasidagi tub islohotlarning negizida ham ta'lim mazmuni va shaklini takomillashtirish yotadi. Hozirgi bolalarning olamni bilishga bo'lgan ehtiyoji va qiziqishi oldingi yillarga nisbatan ancha farqli ekanligi ham sir emas. Yosh avlodni barkamol inson qilib voyaga yetkazish jarayonini yangi pedagogik "qurol" va vositalar bilan ta'minlash davr taqozosidir.

Zamonaviy ta'lim oldida turgan eng muhim vazifa o'quvchining ilm olishga bo'lgan ehtiyojini qondirishga qaratilgan. Bu vazifa esa darslarda zamonaviy yangi pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar vositasida amalga oshirilishi samaraliroqdir. Interfaol usullar o'quvchilarga tez muddatda samarali ta'sir etishi, o'quvchilarda mustaqil fikrlashni, ulardagi ijodkorlik hamda mavzu mohiyatini qiziqib o'zlashtirishlarini ta'minlaydi. Jumladan maktabda adabiyot darslarida ham interfaol usullardan foydalanish dars samaradorligini ta'minlabgina qolmay, o'quvchilarda fanga bo'lgan qiziqishni ham oshiradi.

"Rolli o'yin" usuli - ta'lim oluvchilar tomonidan hayotiy vaziyatning har xil shart-sharoitlarini sahnalashtirish orqali ko'rsatib beruvchi usuldir. Rolli o'yinlar o'quv jarayonida ta'lim oluvchilar motivatsiyasini shakllantirishga yordam beradi. "Rolli o'yin" usulini qo'llash uchun avval senariy ishlab chiqiladi, o'yinning maqsad va vazifalari tushuntiriladi, so'ngra rollar taqsimlanadi, rollari haqida tushunchaga ega bo'lgan ishtirokchilar tomonidan rollar ijro etiladi va yakuniy

xulosaga kelinadi. Masalan, 6-sinfda Abayning “Nasihatlar” asarini o’rta bahsni rollarga bo’lib o’qitish va sahnalashtirish o’quvchilarning to’g’ri xulosa chiqarishlariga yordam beradi.

“Mozaika” usuli – bo’laklardan yig’ib butun hosil qilishdir. Bu usuldan foydalanish uchun harflar yoki so’zlar oldindan kartochkalarga ya’ni tarqatmalarga yozilgan bo’lishi kerak. O’quvchilar harflar yoki so’zlar ketma-ketligini to’g’ri joylashtirib berilgan topshiriqni bajarishlari lozim. Adabiyot darslarida she’r, asar, janr nomlari, badiiy san’at turlari berilishi mumkin. Bundan tashqari biror asarga oid rasmlarni qirqib bo’laklab qo’yilsa, o’quvchi uni yig’ib rasm asosida asar haqida ma’lumotlar berishi mumkin. Darsda guruhlar bilan ishlaganda ham bu usuldan samarali foydalansa bo’ladi.

“Nuqtai nazaring bo’lsin” usuli – bu usul dars jarayonida qo’llanganda o’quvchilar muayyan mavzuda o’z nuqtai nazarini asosli dalillab, uni himoya qilishga o’rganadilar, o’quvchilar o’rtasida munozara yuzaga kelishi va ular munozara jarayonida o’z fikrlarini sinfdoshlaridan ularning nuqtai nazarini o’zgartirishga ishontiradigan g’oyalarni eshitib o’zgartirish yoki avvalgisini mustahkamlash imkonini beradi. Hatto darsda faol bo’lmagan o’quvchilarni ham savollar orqali munozara jarayonida ishtirok etishlariga majbur qiladi.

6-sinfda Tog’ay Murodning “Yulduzlar mangu yonadi” asari g’oyasini tushuntirishda “Nuqtai nazaring bo’lsin” usulidan foydalanib darsni tashkil etish mumkin. Bu usulning maqsadi shuki o’quvchining bevosita adibning ijodi, ma’naviy merosimizga qo’shgan ulkan hissasi to’g’risida (adibning o’zidan ,yor-u do’stlari tomonidan bayon etilgan) videolavhalarda ko’rsatish, asardagi so’zlarni o’quvchi tomonidan o’qitilmay, balki asar qahramonlari tomonidan videolavhalar orqali yetkazishni ta’minlashdan iboratdir. O’qituvchi tayyorlangan bu lavhalar bilan bir qatorda uni izohlash, to’ldirib borishi, o’quvchilarni jalb qila olishi, tanqidiy-mushohadali fikrlarini eshitishi, xulosalab borishi dars samaradorligini yanada oshiradi.

Klaster metodi. Klaster (g’uncha, bog’lam) metodi pedagogik, didaktik strategiyaning muayyan shakli bo’lib, u o’quvchilarga ixtiyoriy muammolar xususida erkin, ochiq o’ylash va shaxsiy fikrlarni bimalol bayon etish uchun sharoit yaratishga yordam beradi. Mazkur metod turli xil g’oyalar o’rtasidagi aloqalar to’g’risida fikrlash imkoniyatini beruvchi tuzilmani aniqlashni talab etadi. “Klaster” metodi aniq ob’ektga yo’naltirilmagan fikrlash shakli sanaladi. Undan foydalanish inson miya faoliyatining ishlash tamoyili bilan bog’liq ravishda amalga oshadi. Ushbu metod muayyan mavzuning o’quvchilar tomonidan chuqur hamda puxta o’zlashtirilguniga qadar fikrlash faoliyatining bir maromda bo’lishini ta’minlashga xizmat qiladi.

Dars – ta’limning asosiy shakli bo’lib, murakkab pedagogik jarayon hisoblanadi. Respublikamizda ta’lim sohasida chuqur islohotlar o’tkazilayotganligi, ayrim xorijiy ta’lim tizimidagi ijobiy o’zgarishlar, jahon ta’lim standartlariga

yaqinlashishga intilish, darslik va o'quv dasturlarining yangi avlodi yaratilishi darsni yanada ixcham va qiziqarliroq shaklda tashkil etilishi uchun zamin bo'lmoqda. Maqolada ta'limning interfaol usullarining ayrimlari haqida ma'lumot berildi xolos. Ularni boyitish, to'ldirish, yangi-yangi usullarni kashf etish, dars samaradorligini oshirish barchamizdan izlanishni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I. Barkamol avlod orzusi. –T. «Sharq», 1999
2. Mirqosimova M. Adabiy ta'lim metodikasi. –T. 1993
3. Adabiyot o'qitish metodikasi (tuzuvchilar. Q.Yo'ldoshev, O.Madayev, A.Abdurazzoqov). Toshkent. 1994 yil.
4. A.Safarov, Q.Bahromov Noan'anaviy darslar va ta'limning interfaol usullari. Buxoro. 2004
5. To'xliyev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. Toshkent «Yangi asr avlodi», - 2006
6. <http://www.pedagog.uz>; [www. connect.uz](http://www.connect.uz) : [www. fantexnolog.uz](http://www.fantexnolog.uz)
7. www.ziyonet.uz